

KULTŪRA

MENAS ✨ LITERATŪRA ✨ MOKSLAS

Apie visavertį žmogų

Koks gi turi būti visavertis žmogus? Ar toks žmogus apskritai gali egzistuoti, ar jis – ne iliuzija? Juk ir raštų, ir išminčių bylojama – žmogus yra trapus, pažeidžiamas, silpnas, juokingas, daugiau nusidėjėlis, nei teisusis. (Pastarųjų netgi reikia bijotis – nėra negailestingesnio žmogaus už teisulį, manantį, kad jis – be nuodėmės).

Ir vis dėlto...

Jeigu *visavertis* žmogus egzistuoja, jis turėtų būti drąsus ir sąžiningas, pasikliaujantis sveika nuovoka ir tomis vertybėmis, kurios išlieka amžinos, kad ir kaip ateinančios valdžios ar režimai bandytų jas modifikuoti. Bet frazė „amžinos vertybės“ šiandien mažai kas beištaria, o ir nuskamba ši frazė keistai, gedulingai, lyg kalbėtum ne apie vertybes, o apie jų šermenis. Pasi-taiko išgirsti ir kitokią frazę – „kintančios vertybės“, bet niekas šios frazės autorių neklausia, ką gi jie, tai sakydami, turi omeny. Matyt, visiems ir taip aišku. Ir sakantiems, ir išgirstantiems.

Ar galima būti visaverčiu žmogumi, kuris turėtų būti sąžiningas ir sau, vardan objektyvumo netgi negailestingas sau?.. Ar tokių bėra, ar begali būti?.. Nė kiek neabejoju, kad yra, bet vardan tų pačių „kintančių vertybių“ tokių žmonių nereikia kelti į viešumą ir tuo labiau laikyti juos sektinu pavyzdžiu. Juk būti sąžiningu ir savo atveju, pripažinti savo klaidas, negebėjimus, ydas – tai akibrokštas, nesąmonė, absurdas. Taip šiandien niekas nesielgia. O jeigu pasielgia, tai atrodo it koks beprotis. Šiandien protingas elgesys įkūnija švelnią apgavystę, apsimetinėjimą, melavimą ir svetimų nuopelnų prisirišimą. Tokios yra šiandieninės „kintančios vertybės“, neretai vaizduojamos ir pateikiamos kaip labai sudėtingos, reikalaujančios pasišventimo ir beato-dairiško pasiryžimo.

Bet suvokti vertybes kaip labai sudėtingus dalykus – klaidinga. Jos iš esmės labai paprastos. Tiesa, moralumas, sąžiningumas, intelektas, drąsa – tai prigimtiniai dalykai, kuriais turėtume džiaugtis ir kuriais turėtume pasitikėti, bet istorija (ne išimtis ir pati naujausioji) pateikia daugybę pavyzdžių, kaip paprasta garbinga sąvoka apauga sąmokslų teorijomis, iškraipymais, legendomis. Kitaip tariant, žmogui siūloma nebetikėti savo akimis ir ausimis, atsiriboti nuo sveikos nuovokos.

Tai tinka ir vienai iš labiausiai eksploatuojamų sąvokų – laisvei. Žmogus, kuris meluoja, negali būti laisvas. Melas – laisvės priešas. Ir jeigu jau žmogus ima tikėti, kad melas – „pakitusi vertybė“ ir kad šia „vertybe“ galima grįsti ne tik asmeninį, bet ir valstybės gyvenimą... ar apskritai bederėtų kalbėti apie kokias nors vertes?

Mes pamirštame paprastas didžiųjų sąvokų esmes. Galbūt todėl, kad jos – tokios paprastos. Ir todėl, kad kintant pasauliui, jos nekinta.

Renata Šerelytė

Algimantas Kezys. Sraigtiniai laiptai, Čikaga, 1967

PRO PAVASARĮ

*Pro pavasarį skrenda plaštakė.
Žilas jautis atstato ragus.
Juokias tas, kuris džiaugsmą pasakė,
Tas žmogus.*

*Vėjo srovės, pasaulį suvėlę,
Nuriedėjo toli,
Ir sprogdina pakalnėje smėlį
Atgimimai žali.*

*Ir pro juodą, pro žalsvą, pro žalią
Iš auksinių, gaisrinių žinių
Man nusitėškė mirgantis kelias
Ametisto vilnių.*

*Į pavasarį šliaužia gyvatė.
Auką apjuosia vingis staigus.
Juokias tas, kurs gyvatę pamatė,
Tas žmogus.*

Henrikas Radauskas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Apie visavertį žmogų • 2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius. Kūrybai reikia kaltininko, kuris autorių išprovokuotų (Juozas Aputis, 4) • 3-as psl. Dalia Poškienė. Istorinė atmintis ir nūdienu • 4-as psl. Astrida Petraitytė. Čekiškas motyvas Marco Scacchi festivalyje • 5-as psl. Vitalius Zaikauskas. Magiškas ir romantiškas vakaras operoje • 6-as psl. Algis Vaškevičius. Naujam gyvenimui atgimė legendinis Kauno kino teatras „Daina“ • 7-as psl. Renata Šerelytė. Tinginės diena. Kovas • 8-as psl. Magiškas vakaras operoje (tęsinys)

Kitame numeryje: Kryždirbis ir kraštotyrininkas Vytautas Markevičius • Metų prozos knygų penketukas: Indrės Motiejūnaitės „Mūsų miestelis“

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Medijų rėmimo fon-
das 2026 m. suteikė
21 000 Eur paremti
projektą: DRAUGAS
laikraščio diasporos
žiniasklaida.

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Kūrybai reikia kaltininko, kuris autorių išprovokuotų (4)

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Tęsinys. Pradžia 2026 m. kovo 7 d. „Kultūroje“

Jūsų kūrybos gerbėjai jau senokai nesulaukia naujos knygos. Apie tai jau ne sykį ir viešai užsiminta. Kas atsitiko?

Aš pats laikiu labiau už gerbėjus... Iš pradžių į šį klausimą buvau ketinęs atsakyti plačiau, bet pergalvojęs supratau, kad jeigu pats sau negali tvirtai ir aiškiai atsakyti, tai kaip atsakys kitiems, viešai? Tiesiog buvo užėjęs toks laikas, tokios būsenos, ir tiek. Bet kokiai kūrybai reikia kaltininko, kuris autorių išprovokuotų. Iki tolei patį didžiausią kūrybos kaltininką (su gėrio ar su blogio vėliava) galėdavai nurodyti pašokęs vidurnaktį iš lovos, naujieji laikai kaltininkus labiau paslėpė, kaltininkais ėmė virsti savieji, kaltininku ėmei virsti pats, tad per visą tą tylos laiką labiausiai ant savęs ir širdau, kol pagaliau tas širms ėmė spirti rašyti. Tai šį tą ir parašiau, ir kokia nors knyga gal išeis jau kitais metais.

Ar esate prietaringas?

Ką nors įdomesnio susapnavęs, į sapnininką pasižiūriu – ir vis ne tokios ir ne tokios pranašystės!

Praejus 15 metų po Jūsų debiuto, Algimantas Bučys konstatavo: Apučio novelėse sukondensuoti aukščiausi reikalavimai literatūrai. Jūsų novelės įvardintos kaip vienos įdomiausių ir brandžiausių meninės tiesos viršūnių šiandieninėje mūsų novelistikoje.

Tačiau šalia tų ypatingų žodžių buvo ir toks sakiny: „Literatūroje tiesos buvimas ar nebuvimas priklauso nuo vitalinės žodžio jėgos“. Vienaip šį teiginį skaitėme anuomet, kitaip – šiandien. Taigi – ar tikrai niekada Juozas Aputis neatsižadėjo vilties įteigti žmogui tiesą žodžiu?

Taigi – matot, kas ir šitame klausime sakoma, ir neprabusk tu naujiems rašymams!

Dideliuose žodžiuose visad yra dalis kažį ko pridėtinio prie to, kas sakoma, dar esti kažį kas pašalinio, todėl po kurio laiko apie tą patį dalyką nelabai sunkiai galima pasakyti irgi stipriais žodžiais, tik tai jau iš kitos pusės. Niekada nesijaučiau koks nors ką nors sukondensavęs, teisybė, būdavo smagu, kai pats lyg ir suprasdavau, kad ta ar kita novelė išėjo visai nieko, visai jauki ir už mane kai ką pasakiusi.

Literatūroje meninės tiesos sakymas būna labiausiai išgirstas, jeigu jame akumuliuojama bendresnė, visuotinesnė pagava, troškimas, noras ar klausimas. Tačiau bene pati didžiausia toji tiesa pasakoma tada, kai ji kažį kokiais magiškais keliais akumuliuojasi ne daugelyje, o viename žmoguje. Taip iš gyvenimo kelmynės išlenda genijai. Mes, lietuviai, tokius turime du: Donelaitį ir Čiurlionį. Praktiškėnėje kūryboje – Mindaugas, Daukantas, Kudirkas... Dar du: Darius ir Girėnas.

Dėl mano atsižadėtų ar neatsižadėtų vilčių įteigti kokią nors tiesą dabar galėčiau pasakyti tiek: jei žinočiau, kur ta tiesa yra, parodyčiau ne tik žodžiais, bet ir pirštu...

Gan įdomus Jūsų gyvenimo ir kūrybos puslapis susijęs su „Literatūroje ir mene“ organizuota diskusija apie aštuntojo dešimtmečio apsakymo būklę ir apsakymu „Autorius ieško išeities“, išspausdintu 1977 metais knygoje „Sugrįžimas vakarėjančiais laukais“. Tas „atsistatydinimas“ knygos pabaigoje buvo ištis vertas dėmesio. Ar dar pamenate tai? O kaip įvertintumėte šiandien apsakymo būklę?

Ta diskusija man nebuvo kuo nors ypatingai svarbi – svarbi ji galėjo ir gali būti kitiems, joje dalyvavusiems kur kas aktyviau. Gavome tada pylos. Kaip visada anais laikais: gelbėti šlyjančios ideologinės padėties buvo šaukiamasi novelės. Taip kadaise, bene kokiais 1960, LM savaitraštyje V. Radaitis pliekė novelistus, kad jie savo kūryboje pasirenką mažąjį žmogų, taip ir klausime minimu laiku. Man tada buvo sunkiausia ne dėl tos diskusijos, o dėl

Rašytojas Juozas Aputis

nebylaus persekiojimo, kurį vykdė ne vien literatūros kritikai, kur kas piktesnės akys ir prietaisai. Ne dėl kokio autoriaus tingumo po 1970 metais išėjusios novelių knygos („Horizonte bėga šernai“) kita išėjo tik po septynerių metų. Novelė „Autorius ieško išeities“ iš tikrųjų buvo sakymas, kad tasai šlykštusis blogis, kurį skleidžia prievartinė sovietijos ideologija, nebus užmirštas, kad neapykanta lieka giliai užrakinta. Paslėpta po žiauriu, bet ganėtinais buitinio siužetėliu, ta mintis, žinoma, negalėjo likti neįžiūrėta. Tačiau čia pat turėčiau pasakyti ir atlaidesnę tiesą: novelė buvo išspausdinta. Nemanau, kad tie, kas spausdino, tos įslaptintos minties nepastebėjo, kad jos nepastebėjo knygos redaktorė Aldona Baliulienė. Tas ir yra, kad į dar tolimą laisvės laikąėjome nesitardami, nuojautomis vienas kitą palaikydami,ėjome ne tik kokie beletristikų raštininkai, bet ir dauguma redaktorių, ir ne vienas sėdintis aukštesnėje kėdėje. Gremėzdiškai ir nežmoniškai suręstas sovietijos sienas griovė daug kas kaip išmanydamas.

Dažnai netgi tie, kurie ar iš kokio nestipraus įsitikinimo, ar dėl kėdės turėjo tą ideologiją ginti, viduje irgi ėmė pamažu atsitokėti ir stengtis įmanomais būdais palaikyti kokią nors slaptą mintį – tokia stipri buvo neoficialioji visuomenės nuostata.

Kokia šiandien apsakymo būklė, nežinau. Nežinau ir kokia literatūros būklė apskritai. Dabar vis-

ką reiškia prisitaikymas prie standartų, dažnai visai nesukant galvos, kas tuose standartuose slypi. Ne visi gali prie jų prisitaikyti – lygiai taip ne visi galėjo prisitaikyti prie sovietijos literatūros standartų. Betgi ir skirtybė didžiulė – už neprisitaikymą niekas nebara, tiktai koks prisitaikėlis gali supeikti, bet supeiktasis dėl to gali sau ramiausiai gyventi, joks susidorojimas jam negresia.

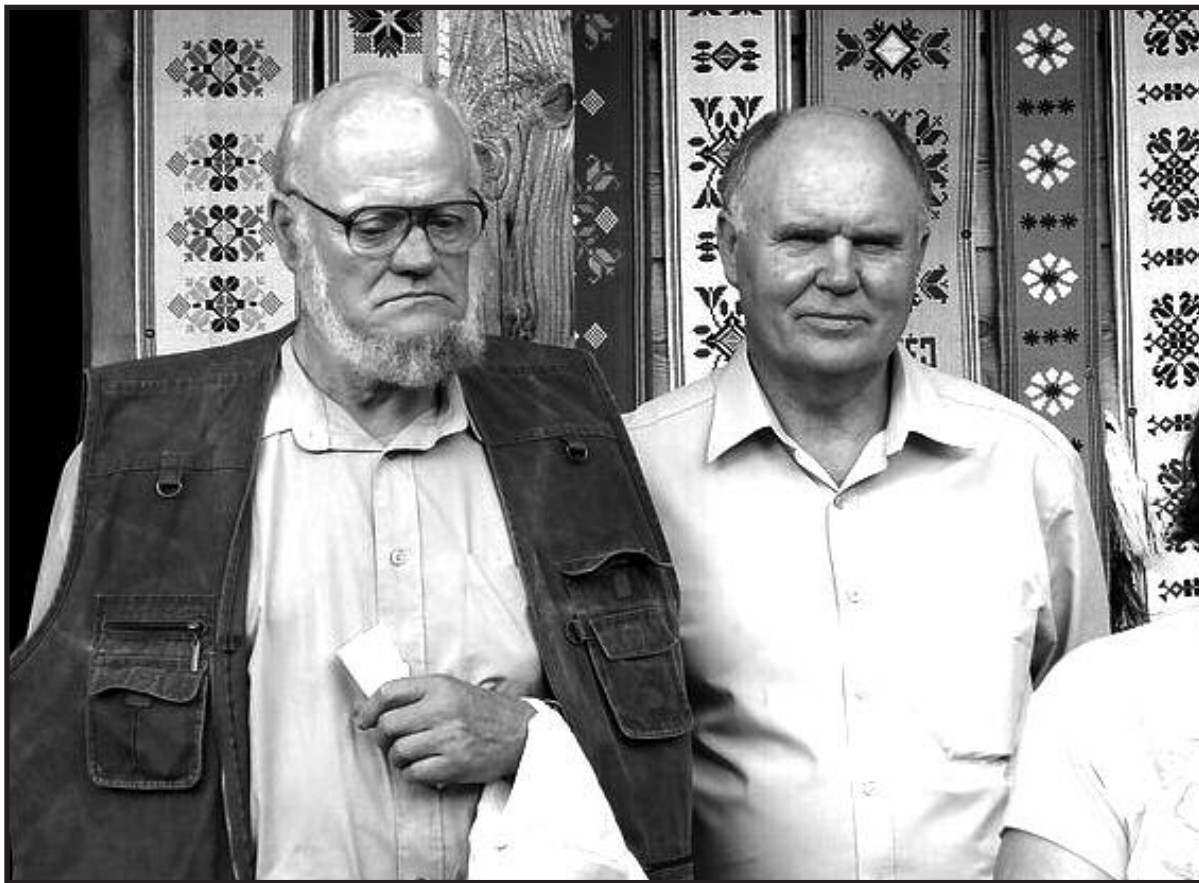
Laisvą literatūrą kurti gali kokie didelių turtų paveldėtojai ir pensininkai... O dar tikriaus pasakius: laisvą literatūrą gali kurti kiekvienas, kas to nori. Kas nori kurti!

Laisvė daryti su saviimi, o kartais ir su kitu viską, ką nori, dažnai pasirodo per sunki našta Juozo Apučio herojams. Tiems žodžiams jau ketvirtis amžiaus. Pabandykite tą sakinį perkelti į šias dienas. Kaip apibūdintumėte šiandieninę laisvę ir su ja susijusias bėdas?

Kažin ar gerai supratau, apie kokius žodžius čia kalbama. Ar tai būtų toks pasakymas, kadaise ištartas novelėje: „Sunkiausia ta našta, kurią patys sau užsidedame“? Jei klausama apie šiuos žodžius, tai juos ir šiandien, manau, kiekvienas „gyvas“ ar kokio kūrinio herojus galėtų patvirtinti. Kai tau našta užkrauna kitas, svetimas, okupantas, prievartautojas, gali gyventi pykčiu, neapykanta.

Šiandien pilvogarba okupavo nemažus moralės, sąžinės, žmoniškumo plotus. Lyg gyvatės raitos politikai, kad tik galėtų išsilaikyti savo postuose, po Lietuvą vežiojami apšiurę, o kartais ir nauji kompiuteriai, kad tik tie apdovanotieji atiduotų už geradarius savo balsus ir dar vienai kadencijai užtikrintų jiems gyvenimėlį.

Nukelta į 8 psl.

Juozas Aputis ir Valentinas Sventickas Marcinkonyse, 2005 m.

A. ir M. Černiauskų nuotr.

Istorinė atmintis ir nūdienu

Apie LPKTS ataskaitinį rinkiminį suvažiavimą

Dalia Poškienė

Lietuvos karininkų ramovėje Kaune nuo pat ankstyvo ryto šurmuliavo iš visos Lietuvos suvažiavę XXXIII LPKTS suvažiavimo dalyviai. Gražia tradicija tapusi iškilminga vėliavų įnešimo ceremonija byloja apie suvažiavusius iš visų regionų.

Dvasingais žodžiais į susirinkusiuosius kreipėsi ir tikėjimo, Dievo palaimos linkėjo Kauno šv. apaštalo Petro ir Povilo arkikatedros bazilikos monsinjoras Vytautas Grigaravičius, Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai parapijos klebonas Vienuolyno gvardijonas teol. dr. Saulius Paulius Bytautas. Suvažiavimo dalyvius pagerbė ir sveikino LR Seimo pirmininkas Juozas Olekas, Seimo nariai Gintarė Skaistė, Arvydas Anušauskas, Angelė Jakavonytė, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinis direktorius dr. Arūnas Bubnys.

Džiugu buvo matyti ir išklausti kitų garbių svečių – Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos viceministrą Saulių Davainį, Anykščių rajono merą Kęstutį Tubį.

1988 metais įkurta Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga jungia vyresnio amžiaus žmones, patyrusius okupacijų negandas, tremtis, buvusius laisvės kovotojus. LPKTS puoselėja tautinę savimonę ir tautinę kultūrą, rūpinasi jaunosios kartos patriotiškumo ir pilietiškumo ugdymu, rezistencijos ir tremties atminimo įamžinimu, sovietinės okupacijos ir komunistinio lietuvių tautos genocido padarinių likvidavimu ir istorinės tiesos apie pasipriešinimą okupacijai atkūrimu, palaiko šalies politines ir ekonomines reformas, gynybinės galios stiprinimą. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga turi paramos gavėjo statusą. Savo veikloje vadovauja si įstatais ir programa. Aukščiausia valdymo institucija yra atstovų suvažiavimas. Jis ketveriems metams renka pirmininką ir valdybą. Pirmininkas ir valdyba vadovauja Sąjungai tarp

Naujosios LPKTS valdybos nariai

suvažiavimų. Taryba turi tik patariamąją teisę. Pirmasis LPKTS vadovas buvo Balys Gajauskas, po jo ilgus metus sąjungai vadovavo Povilas Jakučionis ir Antanas Lukša. 2014 metais pirmininku išrinktas dr. Gvidas Rutkauskas. Įgyvendindama savo idėjas LPKTS teikia pirmenybę leidybinei, atminimo įamžinimo bei kultūrinei veiklai. Vienas svarbiausių LPKTS uždavinių – istorinės atminties puoselėjimas ir įprasminimas, ir tai yra vienas kartų jungiamųjų procesų.

Suvažiavimo darbotvarkėje – 2022–2024 metų apžvalga. Pirmojoje suvažiavimo dalyje išklaustos pirmininko dr. Gvido Rutkausko mintys apie Sąjungos planus, atstovavimą kitose institucijose.

Pagal naujus Įstatus, 2022 metais Sąjungos vadovybė buvo išrinkta ketverių metų kadencijai. LPKTS pirmininku buvo išrinktas dr. Gvidas Rutkauskas, Valdybos pirmininku – Vladas Sungaila, Tarybos pirmininke tapo Vincė Vaidevutė Margevičienė. Išsamią ataskaitą pateikė ypač ak-

tyviai su filialais, skyriais, nariais dirbęs Valdybos pirmininkas Vladas Sungaila.

Suvažiavimo delegatams pateikta ir atskiru leidiniu išleista iliustruota ataskaita, bylojanti ne tik apie kasdienes darbus ir rūpesčius, bet ir plačią veiklą nacionaliniu, tarptautiniu lygmeniu.

Strateginės kryptys: LPKTS patriotinė, edukacinė ir socialinė veiklos apima Ryšių su tarptautine buvusių politinių kalinių ir komunizmo aukų asociacija (Inter-Asso) plėtotę, LPKTS narystės plėtos ir veiklos tęstinumo užtikrinimą, veiklos kokybės, inovatyvumo ir Sąjungos tvarumo stiprinimą, istorinės atminties įprasminimą sklaidą.

Vienas svarbiausių LPKTS uždavinių ir vienas kartų jungiamųjų procesų yra istorinės atminties puoselėjimas ir įprasminimas.

Besikeičiančių vertybių kontekste kinta ir LPKTS narių tarpusavio santykiai, tikslai. Tam skiriamas deramas dėmesys.

Vienas svarbiausių darbų – įrengta muziejinė ekspozicija „Laisvės kovų istorijai atminti“ su interaktyviais terminalais, tremčių žemėlapis su audiogidu, informatyvos ekspozicijos lietuvių ir anglų kalbomis.

Suaktyvėjo projektinė veikla. Vykdytas testinis projektas „Už saugią ir tvarią bendruomenę“, kurį finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Šioje veikloje dalyvavo 18 aktyvių Sąjungos filialų, testinis projektas „Laisvės kovų istorijai atminti 2025“, kuriam dalinį finansavimą skyrė Krašto apsaugos ministerija. Testinį projektą „Istorinė atmintis byloja“ iš dalies finansuoja Lietuvos respublikos vyriausybės kanceliarija. Kasmet LPKTS projektus remia Lietuvių Fondas (JAV). Finansuoti projektai „Laisvės kovotojų kelias“, „Lietuvai ir lietuviams“, „Su Lietuva širdy“. 2025-aisiais net du projektus finansavo LR Kultūros ministerija. Tai – „Gyvoji atmintis liudija“, skirtą Gedulo ir vilties dienai ir „Su Lietuva širdy“ (Valstybės diena – Liepos 6).

Nukelta į 8 psl.

LPKTS pirmininku išrinktas Gvidas Rutkauskas

LPKTS valdybos pirmininkas Vladas Sungaila

Valdovų rūmuose koncertuoja Giedrė Lukšaitė-Mrazkova.

A. Petraitytės nuotraukos

Čekiškas motyvas Marco Scacchi festivalyje

Astrida Petraitytė

Kovo 3–21 d. Valdovų rūmuose surengtas – jau dviliktasis – Marko Skakio senosios muzikos festivalis. Šiuo festivaliu pagerbiamas Vladislavo Vazos dvare kapelmeisteriu dirbęs italas Marco Scacchi, manoma, pirmosios Lietuvoje, valdovų rezidencijoje Vilniuje („šiuose“ rūmuose) XVII a. pastatytos operos – „Elenos pagrobimas“ muzikos autorius.

Festivalis pakvietė klausytojus į visą ciklą koncertų – senąją muziką pristatė atlikėjai iš įvairių šalių, taip pat tarptautiniai ansambliai.

Pasirinkau solistės – Čekijoje gyvenančios Giedrės Lukšaitės-Mrązkovos koncertą „Užmiršti XVIII a. čekų kompozitoriai“. Koncerto anonse atlikėja tradiciškai pristatyta kaip klavesinistė, bet žinome ją ir vargonininke esant, o šiame koncerte turėjome galimybę išgirsti ir kaip pianistę.

Valdovų rūmų Renesansinėje salėje gausiai susirinkusiems klausytojams pirmiausia sveikinimo žodį tarė Čekijos ambasados atstovas, pasidžiaugęs, kad jie – kartu su Čekijos-Lietuvos draugija – galėjo prisidėti surengiant šį puikios virtuoziškos koncertą.

Giedrė Lukšaitė, prieš sėsdama prie klavesino, tarė ilgesnį įžanginį žodį, prasmingai pateikdama istorinio konteksto momentus, paliudydama ir asmenines sąsajas su čekų muzika.

Enciklopedijos primena: Giedrė Lukšaitė 1967 m. baigė Lietuvos konservatoriją (L. M. Digrio fortepijono ir vargonų klases), 1970 m. – Maskvos P. Čaikovskio konservatorijos aspirantūrą (vargonų klasę), 1973–74 m. stažavo Prahos mūzų menų akademijoje ir vargonų, ir klavesino specialybę. Nuo 1976 m. gyvena Prahoje. 1984 m. Prahos mūzų menų akademijoje baigė aspirantūrą, joje dėstė (nuo 1998 m. profesorė), vadovavo Klavišinių instrumentų katedrai, Klavesino skyriui ir t.t.

Lukšaitė-Mrązková pasisakė jau 50 metų gyvenanti Čekijoje, šios šalies muzika – greta J. S. Bacho – jai arčiausiai širdies. Sesers Ingės Lukšaitės (mums puikiai žinomos istorikės) raginimu, išleidusi kompaktinį diską su keturių XVIII a. čekų kompozitorių kūrinių. Šie kūrėjai skambės ir vakaro koncerte – Josef Antonín Štěpán, Jiří Antonín Benda, Leopold Koželuh, Jan Ladislav Dussík.

Pasak Lukšaitės, XVIII amžiuje Čekija buvo skurdus kraštas, bet kažkuris keliautojas, greta materialinio varganumo, paliudijęs: nuėjus į paprastą pradinę mokyklą, kiekvienoje klasėje – obojai, klavikordai, kiti instrumentai, ir visi berniukai groja...

Ji nepagailėjo gražių žodžių čekų muzikinei kultūrai – juk yra sakoma: Čekija – Europos konservatorija. Būtent XVIII a. šios šalies muzikai „pabiro“ po visą Europą. Lukšaitė pašmaikštavo: ant kiekvieno kampo Vienoje, didžiuosiuose Vokietijos miestuose užkliūsi už čeko...

(Iš atminties išniro, kad ir Klaipėdoje tarpukariu čekų muziką veikta; grįžusi pasitikslinau: „1924 Stasio Šimkaus kvietimu Čekų noneto muzikai pradėjo dėstyti Klaipėdos muzikos mokykloje. Koncertavo Klaipėdos krašte, Didžiojoje Lietuvoje. 1925 Čekų nonetui pradėjus irti, organizavo koncertus ir mažesnėmis grupėmis, koncertavo su Klaipėdos muzikos mokyklos simfoniniu orkestru. 1928 iš

Klaipėdos išvyko paskutiniai Čekų noneto nariai, bet ryšių su Lietuva nenutraukė. Čekų nonetas įvairiuose Europos miestuose 1932 atliko lietuvių kompozatoriaus Jeronimo Kačinsko *Nonetą*, sukurtą Klaipėdoje. Čekų nonetas turėjo įtakos Klaipėdos krašto muzikiniam gyvenimui ir instrumentinių mokyklų formavimuisi Lietuvoje.“ /www.mle.lt)

Ir šiame koncerte skambėsiantys kompozitoriai gimtinėje neužsibuvo. Kilę daugumoj iš amatininkų šeimų, jie pripažinimo sulaukė aristokratijos sluoksniuose – koncertuodami, duodami muzikos pamokas. Prieš sėsdama skambinti kiekvieno iš šio ketverto kūrinius, Lukšaitė nusakė svarbiausius jų gyvenimo faktus (kartais ir nuotykius).

J. A. Štěpán (1726–1797) jau 14-metis išvyko į Vieną, turėjo kilmingą globėją, sudariusį galimybę mokytis, netrukus jis įsitvirtino kaip klavesino meistras – ir kompozitorius, ir mokytojas (tarp jo mokinių – Marie-Antoinette, būsimoji Prancūzijos karalienė). Nors į gyvenimo pabaigą apako, jo kūryba giedra, kupina džiaugsmo. Štěpán vertintas kaip vienas geriausių menueto kūrėjų – o mes klausėmės Sonatos, kurios viena (iš keturių) dalis – Menuetas. Muzikos lengvumas, grakštumas įtikino.

Čekų kompozitorius J. A. Benda

J. A. Benda (1722–1795) iš Čekijos, sakyta, traukėsi dėl religinių įsitikinimų – šeima buvo evangelikai. Įsitvirtino karaliaus Friedrich II dvaro orkestre Berlyne, iš pradžių grojo smuiku, paskui ir klavišiniai. Rašė daugiau klavikordui – jautresniam už klavesiną instrumentui; jo muzikai būdingi kontrastai, nuotaikų kaita – tam įtakos turėjo Carl Philipp Emanuel Bach, kolegos Berlyne, kūryba. Benda sukūrė ir melodramos žanrą, žodis jam buvęs svarbus. Išleido šešis savo kūrybos, taip pat ir dainų, sąsiuvinius. Penkios nuskambėsiančios sonatinos – nelyg paveikslėliai, perteikiantys tam tikrą pasakojimą. (Džiugu buvo ne tik klausytis, bet ir regėti, kaip žaismingai, pati patirdama Muzikos žavesį skambina klavesinistė).

L. Koželuh (1747–1818) tik 30-ies išvyko į Vieną. Po trejų metų, sakyta, jau turėjo savo gaidų leidyklą. Buvo populiarius muzikos mokytojas – be kitų aukštuomenės damų, dėstė ir Marie Louise, būsimai Napoleono sutuoktinei. Pats grojo ir tuo metu naujais instrumentais – štai ankstesniu fortepijono variantu, vadintu pianoforte. Mums pasiūlyta jo Sonata – pakomentuojant: „saldainiukas“ – išklausti dviem variantais: vieną dalį klavesinu, antrą – fortepijonu.

J. L. Dussik (1760–1812), pažymėjo Lukšaitė, jai įdo-

Čekų kompozitorius J. L. Dussik

miausias autorius: visas jo gyvenimas – kūryba, koncertai, kelionės. Bet, regis, Dussik muzikines keliones, įsikūrimus vienoje ar kitoje šalyje gaubia ir avantiūrizmo šleifas. Devyniolikmetis išvyko į Hamburgą, po to atsidūrė Peterburge, netgi Jekaterinos II dvare, bet turėjo sprukti, nes krito įtarimai ištraukus į maištą prieš carienę... Kone porą metų tarnavęs pas kunigaikštį Radvilą, pasak Lukšaitės, neaišku, kur, kokiame dvare – tapęs jo žmonos muzikos mokytoju, turėjo sprukti nuo „šeimininko“ pavydo*... Tada – Paryžius, kuriame – ir kitose šalyse spėjus pabuvoti – baigė gyvenimo kelią.

Lukšaitė, kaip senosios muzikos atlikėja, domina ir klavišinių instrumentų raida – nuo klavesino iki fortepijono su tarpiniais šių instrumentų variantais. (Enciklopedija nurodo, kad klavesinas atsirado Vakarų Europoje iš psalteriumo; seniausias jo aprašymas – 1511 m.; plačiau naudotas iki 18 a. pabaigos, vėl išpopuliarėjo 20 a. viduryje.). Turėjome progos patirti ir palyginti šių instrumentų savitumą – pirmųjų dviejų kompozitorių kūriniai atlikti klavesinu, Koželuh dalis klavesinu, dalis fortepijonu, Dussiko – tik fortepijonu (apgailėstaujant, kad tai šiuolaikinis instrumentas, ne senasis fortepijono modelis). Taip, fortepijono garsas sodrėja, prarasdamas klavesino skambųjį aštrumą...

Turi nustepti enciklopedijoje regėdamas Giedrės Lukšaitės-Mrązkovos gimimo metus (1944) – ji ne tik kupina jėgų, energijos, bet ir spinduliuoja jaunatvišką žaismę; regi, kad atlikėja muzika tiesiog mėgaujasi... Taigi Lukšaitė galime įrašyti į gretas tų muzikų – kaip, pavyzdžiui, pianistė Martha Argerich, kurių koncertinė veikla pilna jėga ir visomis spalvomis skleidžiasi, žavėdama ir kerėdama klausytojus, be garbaus amžiaus nuolaidų.

* Nežinia, kiek patikimos vikipedinės žinios, skelbiančios: Dussik (Dussek) tarnavo kapelmeisteriu kunigaikščio Karol Stanisław Radziwiłł (1734–1790) Nesvyžiaus dvare (dabar – Baltarusija). Įsivėlė į slaptą romaną su kunigaikščio brolio Hieronim Wincent Radziwiłł žmona, princese Sophie Friederike von Thurn und Taxis. 1784 m. sausio 17-ąją jie netgi kartu paspruko į Prūsijos Tilžę – apie tai Karol Stanisław Radziwiłł rašęs savo sausio 25-os laiške. Iš Prūsijos jiedu nuvykę į Karaliaučių, iš ten princesę namo, pas vyrą sugrąžinęs jos tėvas (sakyta, susitaikę).

Magiškas ir romantiškas vakaras operoje

Vitalius Zaikauskas

B. Britten opera „Vasarvidžio nakties sapnas“ pirmą kartą skamba Lietuvoje. Lietuvos nacionalinis operos ir baletų teatras (LNOBT) pirmą kartą pristatė Benjamin Britten operą „Vasarvidžio nakties sapnas“, žiūrovus nukelsiančią į magišką William Shakespear pasaulį, kuriame susipina fantazija, meilės žaidimai ir komiški elementai.

Ši W. Shakespear komedija (*A Midsummer-Night's Dream*) buvo parašyta jau vėlesniuose jo kūrybos laikotarpiu 1594–1595 metais. Į lietuvių kalbą 1963 metais išvertė poetas Antanas Miškinis, redagavo Vytautas Bložė.

B. Britten nebuvo pirmasis, parašęs operą pagal šį sceninį veikalą. *The Fairy Queen* 1682 metais parašė W. Shakespear amžininkas britų baroko genijus kompozitorius Henry Purcell.

Idomu tai, kad ši romantinė komedija parašyta iškart po garsiosios tragedijos apie idealiąją meilę – „Romeo ir Džiuljeta“.

Legendos pasakoja, kad ši dviejų jaunuolių meilės istorija publikos nebuvo sutikta palankiai – to laiko muzikinė visuomenė jos nesuprato, palaikė ją amoralia, ir dramaturgas, norėdamas publikai savotiškai atkeršyti sukūrė „Vasarvidžio nakties sapną“, kurio paskutiniosiose scenose artistai mėgėjai suvaidina mažutį spektakliuką, kuriame lakoniškai pasakojama istorija, kurios baigtis labai liūdna – jaunuoliai dėl meilės nusižudo.

„Šiandien teatre – iš tiesų naujas įvykis: pirmą kartą Lietuvoje statoma B. Britten ne vaikams skirta opera. Tai ženklas, kad judame repertuaro plėtos linkme, pristatydami Lietuvos auditorijai vieną ryškiausių XX amžiaus operos kūrėjų. B. Britten operos labai dažnai skamba pasaulyje, todėl džiaugiuosi, kad diena, kai galime mūsų visuomenei pristatyti operą „Vasarvidžio nakties sapnas“, atėjo. Lieka palinkėti šiam pastatymui sėkmingo starto ir ilgo gyvenimo“, – pažymėjo LNOBT generalinė direktorė Laima Vilimienė.

L. Vilimienė sakė, kad šioje operoje susijungs nepaprastai rafinuota muzika su šėkspyrišku, sapnišku pasauliu, su šia komedijai būdingais šmaikščiais, išoriškai puošniais dialogais grindžiamu veiksmu, su farso, bufonados, retorikos elementais.

Ji pažymėjo, kad spektaklį kūrė šio teatro žiūrovams gerai pažįstami menininkai, jau dirbę ne prie vienos anksčiau repertuare buvusios operos, todėl pastatymas garantuoja, jog tai bus estetiškas, gilus ir intriguojantis veikalas.

Kūrėjai: režisierius – Gintaras Varnas, muzikos vadovas ir dirigentas – Martynas Stakionis, dirigentas – Julius Geniušas, scenografas – Vytautas Narbutas, kostiumų ir grimo dailininkas – Juozas Statkevičius, šviesų dailininkas – Eugenijus Sabaliauskas, lėlių ir kaukių dailininkė – Julija Skuraitova, judesio režisierė – Elita Bukovska.

Magiškoje operoje magiškos dekoracijos

Operoje girdėsime ir neįprastai didelį būrį operos solistų. Tarp jų – svečiai iš užsienio Lawrence Zazzo, Jelena Kordić, Michael Nevil Gibson, o taip pat Lietuvos operos dainininkai Lina Dambrauskaitė, Gunta Gelgotė, Ona Kolobovaitė, Evelina Volodkovič, Vaidas Bartušas, Tadas Girininkas, Liudas Mikalauskas, Steponas Zonys, Rafailas Karpis ir daugelis kitų.

Operos režisierius Gintaras Varnas pasakojo, kad tai romantinė opera su satyriniais štrichais. Pagrindinė veikalo tema yra meilė, o gilesnės mintis privalės atrasti ir išsigvildinti žiūrovams. Pvz., – ideali meilė vyksta ne realybėje, o teatro scenoje. Operos veikėjus galima sąlygiškai suskirstyti į dvi grupes – magus ir žmones. Scenoje vykstantys stebuklai ir meilės virsmai sukuria operos siužetinį audinį.

Režisierius sako, kad vieniems žiūrovams opera gali pasirodyti juokinga, bet kitiems tie patys epizodai tikrai nepasirodys komiški, o stebint operos finalą ji pasirodys netgi liūdna. Operos pabaigoje suvaidintas spektakliukas teigia, kad tikroji meilė – ne vien tik scenoje, bet galbūt egzistuoja ir tikrovėje.

Pasak G. Varno, B. Britten operos muzika yra magiška, stebuklinga: „Britai garsūs savo mąstytomis utopistais: patį utopijos terminą XVI a. išrado britas Thom More. Du didžiausi XX amžiaus rašytojai utopistai taipogi buvo britai: tai romano „1984“ autorius George Orwell ir Aldous Huxley, parašęs „Puikų naują pasaulį“.

Britų mąstymas, pasak režisieriaus, apskritai labai magiškas. Žymiausias viduramžių burtininkas buvo Merlinas, padėjęs karaliui Artūrai sukurti

Perpasakojama liūdnoji Romeo ir Džiuljetos istorija

Apvaliojo stalo idėją. Britai sukūrė ir du didžiausius XX amžiaus *fantasy* pasaulius: R. R. Tolkien „Žiedų valdovą“ ir J. K. Rowling „Harį Poterį“. Todėl iškart buvo aišku, kad kuriame *fantasy* operą, nieko bendra neturinčią su dabartine tendencija kone kiekvienos operos veiksmą perkelti į kokį nors biurą ar viešbutį.

W. Shakespeare savo dramose nevengia magijos ir nežemiškų būtybių: jų yra „Audroje“, „Hamlete“, „Makbete“. Ypač svarbus jų vaidmuo „Vasarvidžio nakties sapne“. Oberonas ir Titanija – fejų ir elfų valdovai, o elfai – šio kūrinio spiritus movens. Tad magija šiame spektaklyje privaloma, burtų lazdelės spektaklyje tikrai bus. Ko nebus – tai politinių ir socialinių nuorodų, nes šio kūrinio tema yra meilė ir skirtingi jos aspektai. O kokiame laikmetyje ta meilė nutinka – visai nesvarbu“, – pasakoja premjeros režisierius G. Varnas.

Visgi kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius neslepia, kad dirbdamas šiame pastatyme orientavosi į tarpukario laikų eleganciją.

„W. Shakespeare 'Vasarvidžio nakties sapnas' man visada atrodė ypatingas kūrinys – lyg pasaka, nors ir ne visai. kažkas labai sapniško, truputį romantiško, paslaptingo, ironiško. Svarbiausia, kad pasaulis scenoje atrodytų gyvas, ne muziejinis, ne statiškas, bet turėtų aiškią estetiką. Todėl man pasirodė logiška šį spektaklį siesti su 1930-aisiais. Dažnai kalbame apie tuos laikus kaip apie prarastos elegancijos epochą – tai savotiškas kolektyvinis sapnas apie tarpukario stilių ir kultūrą. 1930-ieji turi savo liniją, proporciją, graciją, plaukų bangas, figūrą, net manieras.

Vizualikos atpažįstamumas man buvo svarbus. Ši estetika leidžia sukurti pasaulį, kuris yra ir pažįstamas, ir jau pakankamai nutolęs. Žiūrovams gali jį atpažinti ir perskaityti, bet kartu jis nebeatrodo kasdieniškas. Atsiranda tam tikras sapno atstumas. Man atrodo, šiai operai tai tinka tobulai“, – teigia žymiausias Lietuvos dizaineris.

Operos muzikoje girdėti užuominų į R. Strauss ar D. Verdi intonacijas.

Nuotraukos Martyno Aleksos

Naujam gyvenimui atgimė legendinis Kauno kino teatras „Daina“

Po rekonstrukcijos „Daina“ vėl pakvietė lankytojus.
A. Vaškevičiaus nuotr.

Taip kino teatras atrodė prieš atnaujinimą

Algis Vaškevičius

Kovo viduryje po daugelio metų pertraukos lankytojus vėl pakvietė Kaune, Savanorių prospekte esantis kino teatras „Daina“. Po 30 metų jame atgimė kinas – didžiojoje salėje demonstruotas eksperimentinis siaubo filmas pagal Edgardo Alano Po novelę „Ašerio namų griūtis“ (1928). Nebylų filmą gyvai scenoje įgarsino eksperimentinio roko grupė „Sraigės efektas“, kuri specialiai šiam seansui sukūrė gotikinės romantikos garso takelį. Lankytojai buvo sužavėti unikaliu seansu.

„Dainos“ kino teatre, kuris atvėrė savo duris žiūrovams dar 1936 metais kino filmai buvo rodomi ir iki Antrojo pasaulinio karo, ir sovietmečiu bei pirmaisiais Nepriklausomybės metais. Vėliau pastate buvo įsikūręs sandėlis, „Caritas“ organizacija, kilmų parduotuvė. Į Kultūros vertybių registrą įtrauktas ir neprižiūrimas pastatas vis nyko, ištuštėjo, jame kurį laiką gyveno benamiai.

Prieškario Kaune gerėjanti miestiečių finansinė padėtis leido jiems dažniau lankytis kine, o išaugusi paklausa lėmė naujų filmų teatrų bangą. Pirmasis modernistinės architektūros kino teatras atsiradė 1936 metais ir tai buvo būtent garsaus architekto Stasio Kudoko suprojektuota „Daina“ Žalialalnyje. Pagal tą patį projektą kino teatras buvo pastatytas ir Šiauliuose, vėliau sėkmingai jį pritaikant dramos teatro reikmėms.

S. Kudoko projektuoti pastatai buvo monumentalūs, jiems būdinga modernizuotos klasikinės formos interpretavimas, vėlesniems – tautinės raiškos paieškos. Šiaurės Lietuvoje gimęs architektas mokėsi Sankt Peterburge, Kauno meno mokykloje, baigė Karališkąją aukštąją architektūros mokyklą Romoje, Milane išlaikė architekto tarptautinius egzaminus. 1930–1944 m. jis buvo Kauno miesto savivaldybės architektas, dėstė Aukštesniojoje technikos mokykloje, Vytauto Didžiojo universitete. 1944 m. S. Kudokas pasitraukė į Vokietiją, o nuo 1949 m. gyveno Jungtinėse Amerikos Valstijose. Mirė 1988 m. Los Angeles, ten ir palaidotas.

Kino teatras „Daina“ anuomet buvo trečias pagal dydį Laikinojoje sostinėje. Jis statytas specialiai garsiniams filmams rodyti, čia buvo tinkama akustika, naujausia „Philips“ aparatūra, apšvietimas, kokio kituose kino teatruose iki tol nebuvo.

„Daina“ jis pavadintas, spėjama, todėl, kad vieno iš savininkų sesuo Vladislava Polovinskaitė-Grigaitienė tuomet buvo garsi operos dainininkė. Dėl mažesnių bilietų kainų „Daina“ buvusi itin populiari. Sovietams ją nacionalizavus, čia kinas išliko ir vis dar buvo rodomas.

Statinys yra netaisyklingo stačiakampio pla-

GINTARAS ČESONIS

fotografijų paroda

KAUNAS - MODERNIZMO MIESTAS

Kino teatre surengta pirmoji fotografijų paroda

no, jį sudaro trys sujungti vieno ir dviejų aukštų korpusai, po dalimi pastato įrengtas rūsys, priekinėje pastato dalyje yra vestibulius. Abipus vestibulio – laiptinės. Pietvakarinėje salės pusėje yra fojė. Be vertingų *teraco* grindų, vestibulio, akustinių lubų su apvadais, kaip spėjama, dar nuo prieškarinio buvo išlikusios medinės kėdės.

Istorinės fotografijos įrodo, kad paskutinį kartą kino teatro „Daina“ pastatas renovuotas dar sovietmečiu, apie 1960 metus. Tada irgi atlikti stogo remonto darbai, iš dalies aptvarkytas karo metu nukentėjęs Stasio Kudoko projektuotas fasadas.

Dar 2020 metais viename skelbimų portale pasirodė skelbimas, informuojantis, kad parduodamas

„Dainoje“ po 30 metų pertraukos vėl parodytas kino filmas.
Organizatorių nuotr.

legendinis žinomo kino teatras „Daina“. Už pirkinį buvo prašoma 540 tūkstančių eurų. Šis pastatas buvo pardavinėjamas ir anksčiau, bet jo niekas neskubėjo įsigyti, tad procesas buvo atnaujintas. Pastato plotas siekė beveik 900 kvadratinį metrų.

Apleistą, prastos būklės, benamių ir gaisrų nukentę pastatą 2021 m. nupirko kauniečiai verslininkai, kurie, parengę reikiamus dokumentus, ėmėsi plano jį gaivinti ir įkurti modernią, aukščiausius gyvos muzikos standartus atitinkančią koncertinę salę ir scenos menų erdvę. 2023 m. pradžioje imtasi pastato rekonstrukcijos darbų, iš pradžių tvarkytas jo fasadas, o vėliau – ir vidus.

Neseniai visi darbai buvo baigti ir „Daina“ vėl priėmė lankytojus. Sutvarkyti pastatą kainavo per keturis milijonus eurų, tai buvo ir privačios, ir Europos Sąjungos fondų lėšos, naujieji savininkai taip pat gavo lengvatinę paskolą iš Nacionalinio plėtros banko ILTE. Po tvarkybos darbų pastate įsikūrė moderni koncertų salė, erdvės pritaikytos ne tik scenos menams, bet ir platesnei kultūrinei veiklai.

Atidarant „Dainą“ jos palėpėje surengta žinomo fotografo kauniečio Gintaro Česonio paroda „Kaunas – modernizmo miestas“. Jis sakė jaučiantis sentimentus „Dainai“, nes mokėsi netoliese esančioje Jono Jablonskio gimnazijoje, pirmieji jo buvo filmai pamatyti būtent šiame kino teatre. Paroda kvietė užlipti į naują miesto kultūros erdvę ir pažvelgti kitu kampu į Priskelimo bazilikos panoramą. Anot parodos rengėjų, fotografijų serijoje „Kaunas – modernizmo miestas“ atsivėrė lietuviška, periferinė modernizmo architektūra – kukli, funkcionali, nuolat balansuojanti tarp tarptautinio stiliaus ambicijų ir vietinės tradicijos, tarp tvarkos ir improvizacijos.

Pagrindinis „Dainos“ atidarymo ir jos 90-mečio akcentas buvo gyvo garso koncertas, kai scenoje pasirodė modernaus roko grupė „jautd“ ir žymiausias šalies ritmenbliuzo kūrėjas Free Finga, o juos apšildė jauna kūrėja Xguscia su gyvo garso grupe. Renginių programoje buvo vietos ir Kauno chorinio dainavimo tradicijoms – čia pasirodė trys miesto kolektyvai: nuo 1925 m. giedantis LSMU akademinis choras „Neris“, stipriausiu šalyje vaikų ir jaunimo choru tituluojamas A. Kačanausko muzikos mokyklos kolektyvas „Perpetuum Mobile“ ir „Dainos“ kaimynystėje dainuojantis Kauno Priskelimo bazilikos sumos choras.

Kino teatro atidarymo proga visi užsiregistravusieji iš anksto galėjo apžiūrėti rekonstruoto pastato erdves ir susipažinti tiek su pastato, tiek su jo atgimimo istorijomis ekskursijų metu. Jas vedė gidai iš „Ekskurso“ komandos ir buvo parengę du maršrutus: „Tarpukario seansą“ ir „Devyniasdešimtmečio seansą“, kurie nušvietė skirtingus istorinio pastato gyvavimo laikotarpius. Užbaigiant šventinius renginius „Dainos“ Mažojoje salėje naktiniams šokiams pakvietė Kauno reperis Proflame su savo DJ programa.

Tinginės dienoraštis. Kovas

Renata Šerelytė

PAVASARIO STEBUKLAS. Kokios jau čia tinginystės, kai pavasaris ant nosies, kalnai ir kloniai pameta savo žiemines skrandas, žibutės kiša mėlynas galveles, o ankstyvais rytmečiais, saulei dar nepakilus, parkas plyšta nuo paukščių balsų!.. Visi drybsojimai „ant kakalio“ (t.y., prieš televizorių) ir *fb* žinios bei paskalos tiek nusibodę, kad, pavasario netikėtai paliestas, šoki kaip įelektrintas ir išpūtes akis spoksai į šį vis pasikartojantį ir niekada nenusibostantį gamtos stebuklą.

Viskas vėl plūsteli kaip upė – šviesos atspalviai, šešėliai, jų dermės ir nederinės, kūniški pojūčiai ir kažkoks nežemiškas gaudulys; laikas vejasi kaip siūlų kamuolys, nematai nei jo pradžios, nei pabaigos ir kartais netgi pagalvoji, kad tokio dalyko kaip laikas apskritai nėra. Yra tik tavo gyvenimas, kuris šičia, pavasariui plūstant, turi pradžią ir pabaigą. O anapus jis tampa beribis ir nebesuskačiuojamas nei valandomis, nei minutėmis, nei metais.

Ir viskas pasidaro taip brangu – ir senos, kadais perskaitytos knygos lentynose, ir peržiemojusios rožės, keliančios žalias šakeles, ir katinas, oriai sėdintis ant priebučio laiptelių.

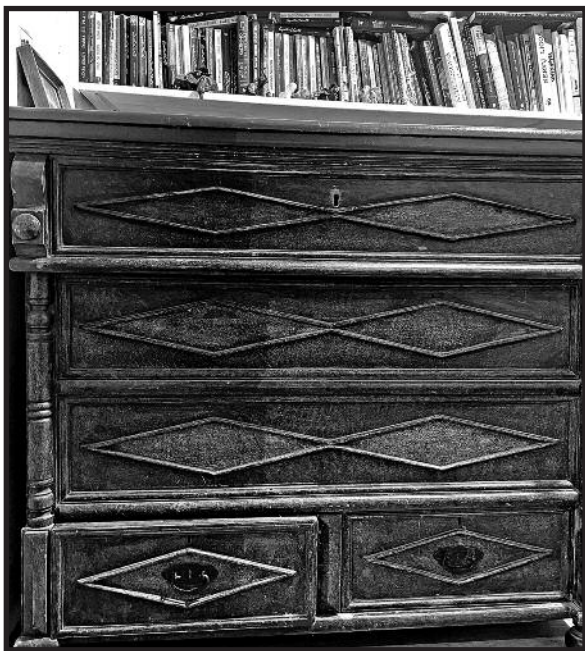

Pernykštės gudobelės priešais senus namus kaime

PRISIMINIMŲ ARCHEOLOGIJĄ. Pavasarį man visada panyžta nagai imtis „generalinio tvarkymo“ – mest lauk visa, kas nereikalinga (o tokių daiktų visada atsiranda ir spintoje, ir sandėliuke, ir kieme, ir netgi galvoje, bet apie ją atskira kalba). Ir tokių daiktų paprastai atsiranda daug. Taupiam žmogui, kuris daiktus mėgsta kaupti ir dėti vieną prie kito tol, kol jie ima virsti jam ant galvos, tokia manija tvarkytis sukeltų mažų mažiausiai siaubą. Juk išmest visai gerą plastikinį kibirą (na ir kas, kad dugnas įtrūkęs) ar tik *truputį* papuvusias medines kopėčias, nekalbu jau apie kušetę, tik *truputį* apdraskytą kačių – ne kas kita, kaip išdykumas, turto eikvojimas ir apskritai pasileidimas.

Va šitą seną gražią ąžuolinę skrynią, paveldėtą iš močiutės, išverčiau visą iki dugno – tai, ką radau, būtų galima pavadinti paleolito, mezolito ir neolito sluoksniais, tik nežinau, ar juos kasinėjančiam archeologui jie begalėtų būti įdomūs. Labai daug senų pageltusių „Komjaunimo tiesų“, informacinių žynynų (visi storumo neapsakomo), reklaminių lankstinukų, moterims skirtų žurnalų (va šitų tai joks laikas neįveikia, kokie buvo nuodingai spalvingi, tokie ir liko), ranka prirašytų ir mechanine mašinėle atspausdintų tekstų, išegtų į nubrizgusias papkes su rusišku užrašu „Delo Nr.“ („Byla Nr.“). Išgriebiau ir įdomių dalykų – gražių jau seniai anapilin iškeliavusio dailininko animatoriaus eskizų, nespaltotų nuotraukų, užrašų knygelėlių, draugovininko pažymėjimą raudonais viršeliais ir Skėstančiųjų gelbėjimo draugijos nario pažymėjimą (čia jau praėjusių laikų egzotika)...

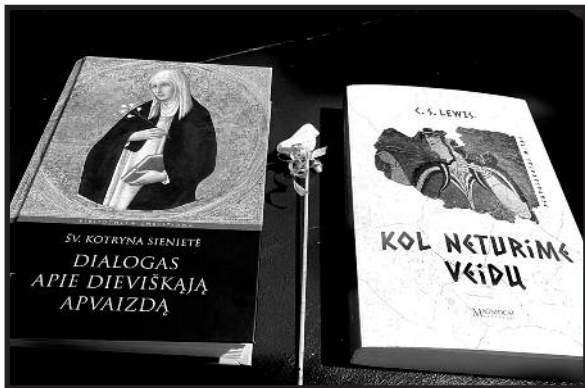
Ši sena skrynia man priminė namus kaime, erdvią palėpę, kurioje laikydavome visokius nenaudingus, bet įdomius daiktus. Truputį gaila, kad šiuolaikiniuose butuose tokių palėpių nesama, o ir skirti erdvę šlamštui laikyti – kas ryšis tokiam dalykui. Tai jau praėjusio amžiaus prabanga...

Ąžuolinė močiutės komoda

KNYGOS DVASINIAM ALKIUI MALŠINTI. Gal kiek ir per griežtai viena filosofė įvertino daugelį šiuolaikinių populiarių knygų (ir grožinės literatūros, ir vadinamosios savipagalbos beigi terapijos) – pavadino jas šūdknygėmis. Iš esmės tos knygos gal ir nėra blogos, jos gal netgi visai patenkinamos (turiu omeny parašymo kokybę), bet... man jau seniai dingojasi, kad skaitymas kaip dvasinė panacėja prarado savo reikšmę. Ir būtent todėl, kad per tas naujas knygas (kurios iš esmės nieko naujo nepasako, tik atkartoja arba perkartoja senas tiesas) mes pamirštame senas knygas – kantrias, išmintingas, kupinas grožio ir tikrumo. Mes netgi jų bijome – kaip savo atvaizdo veidrodyje, kuris gali pasirodyti nelabai gražus.

Naujos knygos neretai sukelia keistą sumaištį, o senosios – ramina. Senosiomis galima pavadinti ir pirmą kartą pasirodžiusias, bet jau senokai parašytas knygas – tokias kaip Šv. Kotrynos Sienietės „Dialogas apie Dieviškąją Apvaizdą“ (Katalikų pa-

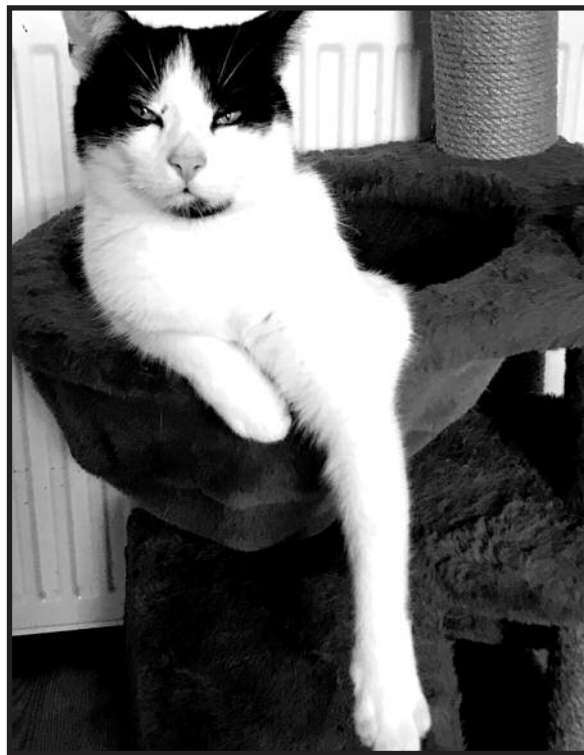

Šv. Kotryna Sienietė ir C. S. Lewis

saulio leidiniai, 2026, iš senosios italų k. vertė Audrius Musteikis) ir C. S. Lewiso „Kol neturime veidų“ (Magnificat leidiniai, 2026, iš anglų k. vertė Dalia Rutkauskaitė). Tai ne tik šiųmetinės mano Knygų mugės atradimai, tai knygos, kurios atsveria milžinišką srautą patenkinamų knygų, nemalšinančių mano dvasinio alkio. „Dialogas“, bylojantis iš XV amžiaus, man įdomesnis ir aktualesnis už šiuolaikines pasaulio tvarkos ir prasmės koncepcijas. O Lewiso „perpasakotas“ Kupidono ir Psichės mitas apskritai palieka be žado, jį skaityti galima (ir reikia) ne kartą, kad suvoktumei visą kūrinio gelmę ir galią.

YRA KAŽKAS, KĄ ŽINO KATĖS... Šiaip jau ši frazė – ne mano sugalvota, tai kiek pakeista šviesaus atminimo Romualdo Granausko frazė „Yra kažkas, ką žino šunys“...(berods, iš jo puikaus romano apie šuns ir žmogaus draugystę „Kai reikės nebebūti“). Aš irgi labai myliu šunis, turiu biglį Kukutį, su kuriuo kasdien išeinam pasivaikščiot, o ir buvusių, turėtų šunų istorijos ir prisiminimai neapleidžia, po labai mylėtos kalytės Kopos mirties daugelį metų ją vis sapnuodavau...

Bet kas per stebuklas yra katės!.. Jos gali būti nuožmios kaip velniai ir piratai kartu sudėjus, ir terapinės kaip gerieji elfai. Jos turbūt mato vietos nerandančias sielas ir vaiduoklius. Ir galbūt netgi su-

Išdidi Liusinda

geba su jomis susikalbėti. Ne todėl, kad norėtų susidraugauti – ne, jos veikiau sako: „Tu čia neišsismarkauk, dūšia be vietos. Čia, žinok, mano namai. O katės namai katei – viskas.“

Man kartais atrodo, kad katės – namų dievai. Visai nesistebiu, kad egiptiečiai laikė kates šventomis ir balzamuodavo. Aš saviškių nebalzamavau – nei Kamanės, nugyvenusios daugiau nei dvidešimt metų (kokia gera katytė buvo, prieraiši ir švelni), nei Mo-liūgėlio (nugaišo nuo kepenų auglio, sulaukusi vos

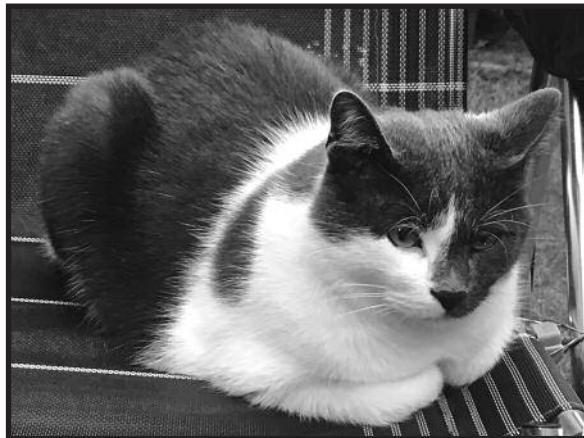

Laukinė medžiotoja Kleo

ketverių metų), bet persodindama kieme augalus ir smeigdamą į žemę kastuvą, vis bijau, kad neužkliudytiau ir neišversčiau kokio jų kaukelio ar mažutės, trapios kaukolytės...

Katės nepavirsta į augalus, nežiūri žaliomis akimis iš rožės ar tigrinės lelijos žiedo. Jų mažos švelnios sielelės nepalieka savo namų; gali būti tikras, kad naktimis aplanko ir tave, prapėdina grindimis, apuosto šlepetes prie lovos, priglaudžia nosį prie grindjuostės, po kuria kažkada būta pelės urvo, paridinėja dulkių kamuolėlį po sofa – tik liauna katės letenėlė ir gali jį pasiekti.

Yra kažkas, ką žino tik jos. O mums to nebūtina žinoti, to mes nesuprastume, o gal ir nepriimtume. O jos žino ir tai...

Terapinis katinas Gendalfas.

R. Šerelytės nuotr.

Istorinė atmintis ir nūdiena

Atkelta iš 3 psl.

V. Sungaila ataskaitoje pažymėjo svarbius darbų sėkmės garantus – rėmėjų, partnerių indėlį, bendradarbiavimą su kitomis institucijomis. Tai rajonų savivaldybės, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centras (LGGRTC), Lietuvos šaulių Sąjungos Vytauto Didžiojo 2 kuopa, Žalgirio pergalės parkas, Pasaulio lietuvių centras, XXVII knygos mėgėjų draugija ir kt.

Apžvelgdamas nuveiktus darbus, LPKTS valdybos pirmininkas pasidžiaugė Sąjungos veikla nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu. 2024 m. dalyvauta tarptautinėje konferencijoje Šveicarijoje, Gluringene, Brige, Sione, Lugane, kur pagerbtas kunigas Jonas Jūraitis, susitikta su Šveicarijos lietuvių bendruomene, aplankytas Vasario 16-osios signataro Jurgio Šaulio kapas Lugane. 2025 metais organizuota jungtinė išvyka į Latviją, Estiją. Taline kartu su Vilniaus, Marijampolės atstovais pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su Latvijos, Estijos, Lenkijos giminingomis organizacijomis, įkurtas „Baltijos aljansas“, kurio pirmininku išrinktas prof. Jonas Jakaitis. Dar vienas svarbus ir prasmingas renginys – konferencija „Laiko ženklų palytėti“ Vasario 16-osios gimnazijoje Hiutenfelde, Vokietijoje. Pristatyti Sąjungos leidiniai apie Sibiro tremtinius, apie veiklą kalbėta susitikime su gimnazijos

bendruomene ir Vokietijos lietuvių bendruomenėmis. Kita diena skirta susitikimui su gimnazijos moksleiviais, vyko pamokos apie istorinę atmintį ir tremtis... Susitikta su Hamburgo, Kasselio lietuvių bendruomenėmis.

Apžvelgiant Sąjungos kultūrinę veiklą, akcentuoti LPKTS narių, kitų autorių knygų pristatymai, susitikimai, edukaciniai renginiai ir parodų organizavimas. Eksponuotos menininkės Marthos Thomas (JAV, Washingtonas) parodos „Nepamiršk, čia jums ne Lietuva“ Kaune, Klaipėdos, Raseinių raj. Parodų ciklą „Vilties kelias: tremties veidai“ sukūrė fotomenininkas Albertas Švenčionis. Ukrainiečių dailininkų parodos „Tremtis“ eksponuotos Kauno, Jurbarko filialuose, sąskrydyje Ariogaloje. Nemažai filialų apkeliavo Europos Parlamento nario, kolekcininko prof. Liudo Mažylio unikalios parodos „Vasario 16-osios akto signatarų autografa!“, „Skausmo ir vilties laišakai iš šalčio žemės“. Pasidžiaugti galima ir leidybine veikla, panaudojus dalines projektines lėšas, išleistos 8 knygos.

Surengtas jubiliejinis, 35-asis sąskrydis „Su Lietuva širdy“, kuriame dalyvavo per 2 000 buvusių tremtinių, laisvės kovotojų.

Po išklaustų ataskaitų ir pasisakymų bendru sutarimu priimtos ir patvirtintos ataskaitos, Revizijos komisijos ir kitų komisijų Akta.

Muzikinę programą dovanojo Kauno Vytauto Di-

džiojo universiteto Muzikos akademijos Dainavimo katedros profesorės Sabinos Martinaitytės studentai.

Kadangi šis suvažiavimas – ataskaitinis rinkiminis, tad netruko jaudulio, gal ir nerimo. Į LPKTS pirmininkus kandidatavo 2 asmenys – prof. Jonas Jakaitis ir dr. Gvidas Rutkauskas. Išklausytos abiejų kandidatų programos, suvažiavimo dalyviai šeštajai kadencijai išrinko dr. Gvidą Rutkauską. Pavaduotojais patvirtintos Ona Tamošaitienė, Rasa Duobaitė-Bumbulienė ir Irena Haasė.

Pagal galiojančius įstatus išrinkti ir valdybos nariai. Naujosios valdybos posėdyje naujai kadencijai Valdybos pirmininku išrinktas Valdas Sungaila, pavaduotojais – Šilalės filialo pirmininko pavaduotoja Loreta Kalnikaitė ir Ukmergės filialo pirmininkė Aldona Kalesnikienė.

Aptarti ir šių metų darbai: 2026-ieji paskelbti pirmojo Sąjungos prezidento, tremtinio, Nepriklausomybės akto signataro Balio Gajausko metais, Vievyje vyks respublikinė tremtinių dainų ir poezijos šventė „Leiskit į Tėvynę“, tradicinis, tarptautiniu tapęs sąskrydis „Su Lietuva širdy“ Ariogaloje, Dubysos slėnyje. Sąjungos filialai tęsia žygių laisvės kovotojų takais organizavimą. Šiais metais tokius žygius rengs Utenos, Ukmergės filialai.

Sąjungos veiklos planuose – Didžiųjų tremčių minėjimai, paminklų, atminimo ženklų žūties vietose partizanams, laisvės kovų dalyviams priežiūra. Bus tęsiama ir kultūrinė, švietėjiška veikla, tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas.

Dalia Poškienė – LPKTS kultūros vadybininkė, LŽS narė, XXVII knygos mėgėjų draugijos pirmininkė.

Kūrybai reikia kaltininko, kuris autorių išprovokuotų

Atkelta iš 2 psl.

Susėdę už „apskritų“ stalų, tokie dovanotojai gali valandas kalbėti apie savo partijų programas, bet negali kaip žmonės susitarti, kad, pavyzdžiui, būtų bent pristabdyta grobuoniška invazija į gamtą, į miškus, į upes. Dabar juk yra taip: laisvoj valstybėj laisvai viskas ir leidžiama. Prieš porą metų pamario gamtosaugininkai sustabdė kažį kokiį Premjero laivą, įsibrovusį į draudžiamus vandenis, ir ką: nebeliko jokių ribojimų plaukioti Lietuvos upėse! Panašu, kad pats Ap-linkos ministeris bus tokį įstatymą ar potvarkį sukūręs. Ar šitoje srityje nesislapsto koks nors padaras, panašus į „Rubikoną“? Sovietija, okupantai daug syk rimčiau saugojo okupuoto krašto gamtą, jos upes ir jos miškus. Kodėl dabar šitaip viskas paleista? Į kieno pilvus ar kišenes nusidriekia šito neseniai palaiminto leidimo draikanos? Kokie junokai po kelerių metų prakaituodami ieškos kaltininkų? Kodėl niekas nieko nedaro dabar, kodėl užuot ėmęsi praktiškų, kasdienybę deginančių darbų, išrinktieji, ant svetimų pečių naštas kraunantieji, nei mato, nei girdi, kas darosi už jų nugarų?

Koks Jūsų požiūris į dabartinių jaunųjų prozininkų kūrybą? Na, kad ir į Herkaus Kunčiaus naująjį romaną „Nepagailėti Dušanskio“ ar Lauros Sintijos Černiauskaitės „Liučė čiuožia“, kurią Marius Ivaškevičius pavadino būsimos pirmo ryškumo literatūros žvaigždės knyga. Beje, o paties M. Ivaškevičiaus plačiai apkalbėtas romanas ko daugiau vertas – pagyrų ar..? Ar Jūsų nešokiruoja kai kurios scenos, tokios, kaip, pavyzdžiui, L. S. Černiauskaitės lytinis aktas po vandenių apsakyme „Darling, jis vilki mano paltą...“? Ar būtina visą pasaulio bru-

dą perkelti į Lietuvą? Neabejotina, kad šie žmonės talentingi, tačiau taip pat neabejotina, jog nėra atsakomybės prieš jauną skaitytoją, kuris visų pirma atsivers šių autorių knygas.

Žinoma, taip kalbėdamas šiek tiek provokuoju. Ir vis dėlto...

Ar egzistuoja nepriklausoma kūryba? Apie tai užsiminiau anksčiau. Madas diktuoja pinigai, jie nurodo ir kryptis, kuriomis turi judėti menų vėžimėliai. Kas be ko, mados būna ir klaikiai juokingos – pažiūrėkim, kas darosi su mūsų moterimis ir ypač su jaunomis ir apyjaunėmis merginomis: taigi jų visų kelnės velkasi žeme, lyja, purvas sniegas ar dar kas – velkasi, kokia liesutė paauglė vos bepatempia! Mada!

Dėl Sintijos lytinio akto (aprašyto) po vandenių išsitarčiau šitaip: smulkmenytė, gal dar ir visai nieko. Ką ji reiškia, kai gyvenime kur kas bjaurėsni aktai vyksta vidury šviesios dienos! Apie juos neįskentęs užsiminiau atsakydamas į pirmesnę Jūsų klausimą. O šios autorės „Liučė...“ visai simpatiškas daiktas.

Herkus Kunčius man senokai savotiška mįslė. Keista: negi Herkui pačiam tikrai miela ir įdomu šitaip rašyti ir raštuose bjaurotis?

Kol M. Ivaškevičiaus romano nebuvau pradėjęs skaityti ir skaičiau tik gerus atsiliepimus, maniau, kad apie painų, teisybių ir neteisybių pilną pokarį Lietuvoje galbūt giliausiai ir tegalės parašyti jauni žmonės, tą laiką pažinę iš senelių ar prosenelių pasakojimų, iš kokių nors dokumentų, jį ramiai, protingai permastę, perpratę ir atsitolinę. Ir po šiolei taip manau. Bet šįkart pradėjus romaną skaityti, ėmė ir aiškėti, kad čia viskas panašu į tokį vaizdą: vos tik pirmąkart pamatęs sraunią upę žiūrėtojas nepasidžiaugia jos jėga, grožiu, veržlumu, o vien gal-

voja, ar nebūtų įmanoma ant jos pastatyti kokio nors vandens malūnėlio? Nepasidžiaugia – jo reikalas, bet kad jis tuojau pat ima statyti, kai visų pirma mažų mažiausiai būtina išsityrinėti, koks upės plotis, kokia jos jėga.

Ne ką galėčiau pasakyti dėl kokios nors literatūros daromo negero poveikio jaunuomenei. Pinigo lydimą mada eina per pasaulį, jaunuomenė visokių poveikių spėjo prisigaudyti iš turtingesnių pasaulių, iš tų pasaulių, kurie prakutę, o kai kurie tapę labai turtingi, kurie nebežino, ką su turtais daryti, tad kūlvirsčiais puola glostyti, puoselėti, penėti, gaivinti gašlų žmo-

gaus kūną. Girdėjom, žinom, kad vienas milijonierius ar milijardierius jau savo pinigais nuskrido į kosmosą. Neabejotina, kad po kurio laiko koks nors milijardierius su panele nuskris į mėnulį, ir galėsime lažytis iš pavydo, kad Mėnulyje lytinio akto negalėjo apsurėti lietuviai!.. Netgi nei latviai, nei estai. Bus ir bus mums ką vyti, ko pavydėti ir ką mėgdžioti.

Tiesą sakant, tai visai ne juokai, o rimti dalykai: lygintis su kitais ir niekada nesusilyginti... Nors plyšk pušiau besilygindamas!

Tęsinys kitame numeryje

Magiškas ir romantiškas vakaras operoje

Atkelta iš 5 psl.

„Ši opera – tarsi sapnas. Todėl scenovaizdyje matome baldus, siurrealistškai kabančius ore aukštyn kojomis, visiškai nefunkcionalius. O dar scenoje yra bokštai, šiek tiek sumažinti, irgi tarsi iš sapno. Nes opera, mano manymu, yra tokia vieta, kurioje turi skleistis žiūrovo vaizduotė. Norėčiau, kad žiūrovas iš spektaklio išsineštų jausmą, kad gyvenimas yra gražus“, – teigia premjeros scenografas V. Narbutas.

Pastatymo muzikos vadovas ir dirigentas Martynas Stakionis pabrėžė, kad B. Britten muzika labai populiari Anglijoje. Pasak jo, Britten sujungia įvairius muzikos stilius, todėl ir šioje operoje galima išgirsti ir užuominų į baroko epochą, ir girdėti D. Verdi ar Richard Strauss kūrybos intonacijų.

Lietuvoje B. Britten vis dar retas svečias: po 2000-aisiais vaikams skirtos premjeros „Žaiskime opera!“, „Vasarvidžio nakties sapnas“ tampa antrąja kompozitoriaus opera Lietuvos scenoje.

„Šios B. Britten operos esmė – realybės ir iliuzijos sąveika. ‘Vasarvidžio nakties sapne’ nagrinėjama, kad meilė yra paini ir permaininga, ypač jei ji pa-

veikta sapnų ir kerų. Kūrinys kalba apie transformuojančią vaizduotės galią ir tai, kad net sumaištis ir išdaigos gali padėti žmonėms rasti gilesnę tiesą ir ryšį.

B. Britten komponavimo stiliui būdingos aiškos formos, melodingumas, lyrizmas, emociingi, ekspresyvūs ir net groteskiški elementai. „Vasarvidžio nakties sapnas“ išsiskiria tuo, kad tai – kamerinė opera, kur muzika sodri ir atmosferiška, su daugybe subtilių linijų, mirgancia instrumentuote ir jautriais harmonijos pokyčiais. Fėjų personazams pasitelkęs arfų, čelestos, vibrafono ir metalofono garsus, kompozitorius kuria nežemiškai skaidrią muziką, todėl spektaklis perteikia magišką nuotaiką. Šioje operoje netgi neturime mišraus choro – turime tik vaikų chorą. Mažieji choristai scenoje įkūnija miško elfus“, – atskleidžia LNOBT operos meno vadovas.

Vaikų choro pagrindą sudaro LNOBT Vaikų operos studijos auklėtiniai, tačiau jame bus ir Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos, ir „Ažuoliuko“ muzikos mokyklos moksleivių. Jaunieji dainininkai šiai premjerai ruošėsi jau nuo praėjusių metų rudens.